

TÆNKETANK

Hele Danmarks Efterskole

efterskoleforeningen

Indhold

I. Indledning	3
II. Præmisserne for tænketankens arbejde - Frihed og fælles ansvar	4
III. Økonomiske barrierer	5
Skolepriser	5
Statslig elevstøtte	5
Individuel supplerende elevstøtte	6
IV. Sociale og kulturelle barrierer	7
Sociale barrierer	7
Kulturelle barrierer	7
Mangfoldighed på den enkelte skole	8
V. Efterskolernes charter for socialt ansvar	9
Bilag	
Deltagere i tænketanken	10
Kildemateriale og mere inspiration	11

I. Indledning

Efterskoleforeningen fik ny formålsformulering på årsmødet i 2015. På den baggrund nedsatte foreningen i foråret 2015 en tænketank, som skulle komme med forslag til, hvordan foreningen kan opfylde formålet om, at **alle unge skal have mulighed for at vælge efterskole**.

I dag er der nemlig væsentlige grupper i samfundet, som ikke har mulighed for at vælge efterskolen – og som måske slet ikke overvejer det af samme grund. Det er især i høj grad unge fra familier med lave indkomster, udsatte unge og unge med minoritetsbaggrund.

Tænketanken fik til opgave at analysere de barrierer af økonomisk, social og kulturel karakter, som afholder disse unge fra at vælge efterskole, og formulere anbefalinger til at mindske disse barrierer.

Det er vigtigt at understrege, at de forskellige barrierer ikke er gensidigt udelukkende. Tværtimod vil det ofte være en blanding af økonomiske og sociale og/eller kulturelle forhold, der spiller ind på de unges mulighed for at vælge efterskolen.

Tænketanken har delt analysen op på denne måde af hensyn til overskueligheden.

Deltagerne i tænketanken fremgår af bilag 1. Deltagerne er udpeget af Efterskoleforeningens bestyrelse, så skoleformens forskellighed i videst muligt omfang er repræsenteret. Tænketanken har i alt holdt fire møder. Resultatet af vores drøftelser, som præsenteres i denne rapport, er efterfølgende blevet behandlet af Efterskoleforeningens bestyrelse og udmøntet i et forslag til beslutning på generalforsamlingen 2016.

I afsnit II præsenterer vi nogle overordnede præmisser for vores arbejde, som har dannet ramme for diskussionerne. I afsnit III og IV præsenteres vores analyser og konklusioner i forhold til økonomiske, sociale og kulturelle barrierer. Tænketankens anbefalinger fremgår af de grønne bokse under hvert afsnit. I afsnit V præsenteres desuden vores indstilling til Efterskoleforeningens bestyrelse om et charter for socialt ansvar.

II. Præmisserne for tænketankens arbejde - Frihed og fælles ansvar

Efterskolerne er frie skoler. Den frihed skal vi bevare og kæmpe for. Den præmis i arbejdet har tænketanken tolket sådan, at den enkelte skole skal kunne bevare sit frie idégrundlag til at definere sit bidrag til skoleformens samlede sociale ansvar. Skolen skal også have frihed til at udleve sin del af ansvaret i overensstemmelse med sit værdigrundlag.

Efterskolerne udgør som skoleform et særdeles bredt og varieret skoletilbud. På hver sin måde løfter skolerne allerede i dag et stort socialt ansvar i forhold til at danne og uddanne unge med vidt forskellige forudsætninger, mål og ambitioner. Fællesnævneren er, at vi arbejder gennem forpligtende fællesskaber og bruger de unges interesser i og uden for skolen i det pædagogiske arbejde.

Tænketankens ambition er for det første, at efterskolerne i endnu højere grad bliver tilgængelige for de grupper, der i dag ikke har lige så gode forudsætninger for at vælge vores skoleform som andre. For det andet skal vi blive endnu skarpere på at formidle vores bidrag til at løse fælles samfundsmæssige udfordringer. Friheden betyder således ikke, at den enkelte skole er fri til at sige 'nej tak' til at påtage sig sin del af ansvaret. Vores fællesskab forpligter.

Man kan ikke tale om socialt ansvar uden at tale om skolens tilgang til hver enkelt elev. Tænketanken hverken kan eller vil tage stilling til den enkelte skoles værdigrundlag og pædagogiske linje. Vi kan alene konstatere, at alle succesfulde relationer bæres af både lyst og vilje. Sådan også for de unge, der vælger en efterskole. De unge skal have lyst til at vælge efterskolen – og de skal ville holde fast i skolen. Efterskolen skal i særdeleshed ville de unge. Når de unge har særlige udfordringer med i bagagen eller selv har svært ved at række ud, skal efterskolen ville dem endnu mere. **Det er viljen til at gøre en forskel** på den enkelte skole, som er den altafgørende forudsætning for, at vi i fællesskab kan lykkes med at blive 'Hele Danmarks Efterskole'.

III. Økonomiske barrierer

Udgangspunktet for tænketankens arbejde har været, at der ikke kommer nye offentlige midler til efterskoleområdet. I vores drøftelser har der heller ikke været forslag fremme om ændringer af tilskudssystemet. Tænketanken konstaterer således, at Efterskoleforeningen fortsat arbejder for et fastholdelsestaxameter.

Tænketanken har fokuseret på de øvrige redskaber til at fremme efterskolernes tilgængelighed i forhold til økonomi. Vi har derfor analyseret og drøftet skolepriser, statslig elevstøtte og den individuelle elevstøtte.

SKOLEPRISER

Prisen er ofte helt afgørende for, om et ungt menneske kan overveje efterskolen. Rigtigt mange familier med lav indkomst har kun mulighed for at vælge efterskolen, når kommunen bidrager økonomisk.

Efterskolernes ugepris er vokset meget markant med 22 % i faste priser over de seneste 10 år og den andel, eleverne

selv betaler, er vokset tilsvarende. Efterskolen er dermed blevet mindre tilgængelig for familier med lavere indkomster.

Det er hverken ønskeligt eller muligt at regulere på prisen fra centralt hold. Tænketanken kan alene opfordre til, at de enkelte skoler forholder sig til deres prissætning, og at sektoren generelt fremmer gennemsigtighed i forhold til pris og økonomi. Her skal vi være ærlige over for os selv og hinanden, så prisstigninger ikke drives frem af ren automatik eller strategiske hensyn til priserne på omkringliggende skoler. Det er også vigtigt, at de oplysninger, der fremgår om pris på efterskole.dk, er så gennemsigtige som muligt. Tænketanken støtter op om, at Efterskoleforeningen arbejder for at øge gennemsigtigheden i forhold til pris som et parameter i markedsføringen.

STATSLIG ELEVSTØTTE

Der er ingen tvivl om, at kriterierne for tildeling af statslig elevstøtte ikke helt svarer til de reelle forhold i mange

Tænketanken anbefaler, at

- Indkomstskalaen for statslig elevstøtte strækkes i bunden, så familier med meget små indkomster får mere.
- Indkomstskalaen strækkes tilsvarende i toppen, men der skal fortsat være et støttebeløb også til de højeste indkomster.
- Efterskoleforeningen samtidig undersøger mulighederne for en mere progressiv fordeling, hvor afstanden mellem højeste og laveste støttebeløb øges yderligere.

moderne familier med dine, mine og vores børn. Tænketanken vurderer, at reglerne om genberegning til en vis grad særligt rammer socialt udsatte familier, hvor samleveren oftere skiftes ud, og parterne har adskilte økonomier. Vi er imidlertid i tvivl om, hvorvidt gevinsten ved at åbne op for genberegning i flere tilfælde ville blive overskygget af usikkerhed om retningslinjerne og øgede administrationsomkostninger. Derfor peger vi i stedet på den individuelle supplerende elevstøtte som løsningen på denne type udfordringer.

Den statslige elevstøtte reguleres i samme takt som overførselsindkomster i øvrigt. Støtten er således haltet en smule bagud i forhold til prisudviklingen

i øvrigt. Det er imidlertid ikke problemet. Problemet er, at skalaen først differentieres fra 330.000 kr. i husstandsindkomst. Det betyder, at en kontant-hjælpsmodtager med en indkomst på fx 190.000 kr. får samme støttebeløb som familien med 330.000 kr. i indkomst. Samtidig har mange familier oplevet en væsentlig indkomstfremgang de seneste 5-10 år, hvilket betyder, at andelen af familier, der alene får grundstøtte, er vokset væsentligt. Tænketanken mener, at skalaen bør justeres, så den i højere grad tilgodeser familier med lave indkomster.

INDIVIDUEL SUPPLERENDE ELEVSTØTTE

Efterskolerne er samlet set stadig ikke gode nok til at udmønte den individuelle supplerende elevstøtte, som skal gøre det muligt for alle familier at få råd til et efterskoleophold. Rigtigt mange skoler er kommet langt med at udmønte midlerne på den rigtige måde, så pengene reelt gør en forskel for de enkelte familier. Men der er også eksempler, hvor man kan blive i tvivl, om der reelt er sket en individuel vurdering.

Det samlede årlige beløb til individuel elevstøtte blev forøget fra 5 mio. kr. til 30 mio. kr. i 2012. Mange skoler bruger også sideløbende skolens egne midler til at nedsætte egenbetalingen

til økonomisk trængte familier. Samlet set havde efterskolerne imidlertid akkumuleret hele 52 mio. kr. i uforbrugt individuel elevstøtte ved udgangen af 2014. De penge skal ud at arbejde til gavn for de familier, der i dag ikke kan få råd til et efterskoleophold!

Efterskoleforeningen gennemførte i 2014 en undersøgelse, som viste, at 34 % af skolerne ikke har nogen retningslinjer for anvendelsen af den individuelle elevstøtte og heller ikke involverer bestyrelsen i opfølgningen på, hvordan midlerne er anvendt. 37 % af skolerne oplyser kun om muligheden for at søge individuel supplerende støtte, hvis forældrene selv henvender sig. Det skal vi gøre bedre!

Tænketanken opfordrer på det kraftigste de skoler, der ikke allerede har gjort det, til at udarbejde kriterier for tildeling. Kriterierne skal godkendes af bestyrelsen.

På alle efterskoler bør kriterierne i udgangspunktet omfatte et kriterium om, at der skal være stram økonomi. Det er ikke nok, fx at have to børn afsted samtidig eller være enlig. Bestyrelsen bør følge op på, at kriterierne udmøntes, og at beløbet anvendes som forudsat.

Tænketanken anbefaler, at

- Individuel elevstøtte fordeles efter skolernes andele af elever fra de nederste indkomstrin. Det betyder, at alle skoler vil få del i midlerne, men de skoler, der tager flest elever fra familier med lave indkomster, får mest pr. elev.

Skolerne skal også oplyse om muligheden for at søge om individuel supplerende elevstøtte på en systematisk måde, fx på hjemmesiden, på ansøgningskema eller lignende.

Beløbet skal gøre en forskel. Den enkelte skole skal have frihed til at beslutte dette beløb, men tænketanken anbefaler et vejledende minimumsbeløb på 5.000 kr. pr. år.

IV. Sociale og kulturelle barrierer

Tænketankens anbefalinger i forhold til sociale og kulturelle barrierer er i et vist omfang overlappende, selv om barriererne ikke nødvendigvis er det. For at undgå gentagelser, har vi valgt at præsentere resultatet af disse drøftelser samlet. Vi formulerer dels nogle konkrete anbefalinger til skolerne, og dels anbefaler vi, at Efterskoleforeningen vedtager et charter for socialt ansvar. Charteret uddybes i kapitel V.

SOCIALE BARRIERER

Andelen af elever, der får støtte af kommunen til at komme på efterskole, er ca. 10 %. På de almene efterskoler er ca. 8% af eleverne omfattet af inklusionstiltag. I analysen af sociale barrierer har tænketanken valgt at fokusere specifikt på socialt udsatte unge, der ofte kommer på efterskole med kommunens hjælp. Det er ikke unge, som er så svage, at de er behandlingskrævende og bør henvises til et decideret opholdssted. Det er unge med almindelige eller særlige læringsforudsætninger, som passer inden for skoleformens målgruppe.

Udsatte unge har imidlertid ikke de samme forudsætninger for at deltage i fællesskabet som andre unge. De har ofte ikke gået til fritidsaktiviteter, deres netværk er svage, og de har tit flere brudte skoleforløb bag sig. I mange tilfælde mangler familierne helt basale ressourcer til praktiske ting som madlavning og hygiejne. Det kræver, at skolen rækker lidt længere ud, end man måske er vant til, hjælper med papirarbejdet, laver særlige aftaler omkring transport og udstyr og sætter ekstra tid af til personlig støtte. På elevens side er det også ofte fagpersoner, som fx UU-vejledere, skolepsykologer og kommunale sagsbehandlere, der bliver afgørende for, om den unge får mulighed for at vælge efterskolen. Det er derfor meget vigtigt, at der etableres et godt samarbejde fra start, både med forældrene og/eller fagpersonerne.

En væsentlig forudsætning for, at efterskolen kan være en del af løsningen på samfundets sociale udfordringer, er, at efterskolen udgør et mangfoldigt ungdomsmiljø. Det betyder i socialfaglige termer, at udsatte unge kommer væk fra et belastet miljø, får en så normal skolegang som muligt og i det hele taget møder unge med stærkere normer og forudsætninger end dem selv. Det er 'kammeratskabs-effekten', som kan give udsatte unge et tiltrængt løft og styrkede forudsætninger for at komme videre på en ungdomsuddannelse og i livet.

Vi kan også se statistisk, at der er en sammenhæng mellem elevernes økonomiske baggrund og frafald. Der er en tydelig tendens til, at skoler med mange elever fra lavindkomstfamilier har et højere frafald end andre skoler. Der er imidlertid også stor variation i skolernes frafald, hvilket omvendt betyder, at det er muligt at holde på elever, der har vanskeligere forudsætninger. Derved får disse elever en succesoplevelse frem for endnu et nederlag, og vi får mulighed for at arbejde med dem pædagogisk og læringsmæssigt, så de kan komme godt videre. Tænketanken har diskuteret problematikken om frafald og bortvisninger meget indgående. Vi kan imidlertid ikke anbefale andet end, at den enkelte skole forholder sig selvkritisk til sin praksis.

KULTURELLE BARRIERER

At have minoritetsbaggrund er ikke ensbetydende med at være socialt udsat, men unge med minoritetsbaggrund er overrepræsenterede i statistikker om social udsathed og kriminalitet. Der er derfor i mange tilfælde et sammenfald mellem de barrierer, der gør sig gældende for socialt udsatte og unge fra etniske minoriteter. I analysen af de kulturelle barrierer har tænketanken forsøgt efter bedste evne at sætte særsomt fokus på kulturelle barrierer, som etniske minoriteter uanset økonomisk og social baggrund oplever i forhold til efterskolen.

Rekrutteringen til efterskolen er i vidt omfang netværksbaseret. Eleverne kender nogen, som har været på efterskole, enten i familien eller i det øvrige netværk. Familien har et godt indtryk af, hvad efterskolen kan, og hvad de unge kan få med fra efterskolen. Den viden findes oftest ikke i minoritetsmiljøer. Til gengæld flourer i vid udstrækning fordomme om efterskoler. En helt grundlæggende forudsætning for at lykkes med at rekruttere unge med minoritetsbaggrund er derfor at få etableret en personlig kontakt ved at være til stede i de miljøer, hvor de unge færdes. Efterskolerne kommer derfor ikke uden om i højere grad at bevæge sig uden for skolens matrikel og søge samarbejde og relationer i andre miljøer.

For etniske minoriteter gælder det i særlig grad, at også forældrene skal føle sig trygge. Den unge og familien skal kunne spejle sig i efterskolens værdier og se sig selv i dem. Det kræver et vist udsyn fra skolens side og gerne en oprustning af medarbejdere med interkulturelle kompetencer. Det skal allerhelst være medarbejdere med en personlig baggrund og historie, som unge med minoritetsbaggrund kan identificere sig med.

MANGFOLDIGHED PÅ DEN ENKELTE SKOLE

Udgangspunktet for skolernes arbejde med socialt ansvar skal være et princip om gensidighed. Tænketanken mener, at alle unge får gavn af at møde unge, som er forskellige fra dem selv. Det er det, der ligger i kammeratskabseffekten på en efterskole. Når man skal bo og leve sammen, som man skal på efterskolen, opnås et dybere kendskab og en bedre forståelse for forskellighed. Det er derfor både en mulighed og en forpligtelse - for skoleformen og den enkelte skole - at rumme så mangfoldig en gruppe af elever som muligt, så vi får fuldt udbytte af kostskoleformens rammer i forhold til vores hovedsigte om livsoplysning og demokratisk dannelse.

En forudsætning for at kunne skabe et mangfoldigt ungdomsmiljø er, at mange forskellige unge skal kunne spejle sig selv i

skolen. De skal føle sig trygge og have mod på at gøre forsøget. For socialt udsatte unge kan det være tilsyneladende små ting, der gør forskellen. Helt konkret kan skolen fx tilbyde hjælp til praktiske ting, sørge for at eleven kan låne udstyr frem for at købe det og sænke forventningerne til forældrenes deltagelse i arrangementer. I den pædagogisk tungere ende af skalaen kan det være store ting som skolens regler og tilgang til sanktioner, der bliver afgørende for, om den unge tør gøre forsøget, og om skolen kan fastholde den unge.

I forhold til optagelse er det tænketankens erfaring, at udsatte unge og unge fra hjem uden tradition for efterskole generelt beslutter sig sent. Vi har drøftet forslag om kvoter og positiv særbehandling, men vi vurderer ikke, at kvantitative mål og centralt udmeldte datoer er vejen frem. Vi mener, at de enkelte skoler kan prioritere pladser til særlige grupper, hvis de vil. Konkret er det tænketankens erfaring fra samarbejde med kommuner og UU-centre, at en dato omkring 1. april vil hjælpe mange.

Kulturelt kan den enkelte skole overveje, hvor skolens praksis – måske utilsigtet – er ekskluderende. Det kan fx handle om, hvorvidt der er mulighed for særlige hensyn i forhold til kost, separate bruserum, højtideligholdelse af andre højtider end de kristne, osv. Der er sikkert områder, hvor skolen kan øge mangfoldighedsrummet uden at miste sig selv.

Tænketanken konkluderer, at identifikation er en meget væsentlig faktor, når unge skal føle sig trygge på efterskolen. Derfor opfordrer vi skolerne til i højere grad at overveje muligheden for at rekruttere medarbejdere med flerkulturel baggrund/minoritetsbaggrund, så unge fra minoriteter får bedre mulighed for identifikation. Skolerne kan også med fordel annoncere på minoritetssprog og i minoriteternes egne medier for at skabe tryghed og genkendelse, ligesom Efterskoleforeningen opfordres til at prioritere kommunikation på flere sprog.

V. Efterskolernes charter for socialt ansvar

Tænketanken anbefaler, at Efterskoleforeningen på årsmødet 2016 vedtager et charter for socialt ansvar, som skal forpligte hele skoleformen på den fælles opgave. Et charter skal slå fast, at efterskolerne selv kan og vil løfte opgaven med at øge skoleformens tilgængelighed. Charteret skal formulere principper for sektorens arbejde med socialt ansvar og konkretisere en række forpligtelser for den enkelte skole og Efterskoleforeningen.

De konkrete forpligtelser, som Tænketanken gerne ser indgår i charteret, er

- Alle efterskoler skal redegøre for deres tilgang til og udmøntning af socialt ansvar på skolen.
- Skolerne skal gøre rede for, hvordan de ud fra deres værdigrundlag udmønter kriteriet om, at efterskolen skal være åben for alle, herunder fx socialt udsatte unge, unge med særlige udfordringer og unge med minoritetsbaggrund.
- De skal også redegøre for, hvordan de særligt imødekommer unge, hvis forudsætninger for at vælge og gennemføre et efterskoleophold er ringere end andre unges.
- Redegørelsen skal både omfatte økonomien bag, den pædagogiske tilgang og de særlige kompetencer og aktiviteter, der findes på skolen til inklusion og fastholdelse af alle elever.
- Redegørelsen kan fx indgå i indholdsplanen og skal gøres tilgængelig via skolens hjemmeside.
- Alle skoler skal indgå formelt samarbejde med en eller flere kommuner eller organisationer, der

arbejder med udsatte unge, unge med særlige udfordringer eller unge med minoritetsbaggrund (fx patientforeninger, Dansk Flygtningehjælp, Ungdommens Røde Kors, handicaporganisationer m.fl.). Gennem samarbejdet forpligtes skolerne på at definere målgrupper for skolens tilbud, indgå aftaler om kontaktpersoner og udveksling af oplysninger før, under og efter efterskoleopholdet. Herunder kan der aftales tidsmæssige rammer for ansøgninger, så skolen fx prioriterer et antal pladser til ansøgere fra den/de særlige målgrupper frem til en given dato.

- Efterskoleforeningen skal understøtte netværksdannelse mellem skolerne og med eksterne samarbejdspartnere om socialt ansvar, inklusion og øget rekruttering blandt udsatte unge og unge med minoritetsbaggrund.
- Efterskoleforeningen skal understøtte særlige informations- og oplysningsindsatser over for UU-centre og andre relevante faggrupper.

Bilag

Deltagere i tænketanken

Carsten Petersen, forstander, Oure Efterskole
Ejvind Juelsgaard, lærer, Vesterdal Efterskole
Finn Mester, forstander, Efterskolen Frydensberg
Hans Laurids Pedersen, bestyrelsesmedlem, Dejbjerglund Efterskole
Jakob Carl Christensen, forstander, Tommerup Efterskole (nu Dybbøl Efterskole)
Jens Hvid, forstander, Galtrup Musik- og Idrætsefterskole
Johannes Fomsgaard Pedersen, forstander, Hestlund Efterskole
Kathrine Svane Christiansen, lærer, Sundeved Efterskole
Kirsten Jeppesen, lærer, Efterskolen Solbakken
Lissi Braae, forstander, Sydøstsjælland Idrætsefterskole
Matilde Bendix Peitersen, skolemor, Skanderup Efterskole
Mette Thesbjerg, sekretær, Den danske Design- og Håndværksefterskole
Morten Budde, forstander, Thorsgaard Efterskole og medlem af Efterskoleforeningens bestyrelse
Oguz Kutlu, forstander, Vesterborg Efterskole
Povl Asserhøj, medlem af Efterskoleforeningens bestyrelse
Tine Engell Kjøller, forstander, Waldemarsbo Efterskole
Troels Ross Petersen, leder, BGI Akademiet

Formand

Torben Vind Rasmussen, forstander, Ryslinge Efterskole og medlem af Efterskoleforeningens bestyrelse

Sekretariatsbistand

Ole Bjerring, konsulent og Mette Hjort-Madsen, konsulent, Efterskoleforeningen

Eksterne oplægsholdere

Özlem Cekic, sygeplejerske og tidligere MF
Rasmus Just Christensen, socialfaglig konsulent i Borgercenter Børn og Unge, Københavns kommune

Øvrige bidragsydere fra Efterskoleforeningen

Bjarne Lundager Jensen, direktør
Troels Borring, formand
Maren Ottar Hessner, pædagogisk konsulent
Mette Hilden, pressemedarbejder

Kildemateriale og mere inspiration

Efterskoleforeningen, 10 trin – Gode relationer, tydelige rammer og klar kommunikation, 2013
www.efterskoleforeningen.dk/da/Publikationer/Gode_relationer_2013

Efterskoleforeningen, Hele Danmarks Efterskole, 2015
www.efterskoleforeningen.dk/da/Publikationer/Hele-Danmarks-Efterskole

Efterskoleforeningens statistiske materiale
www.efterskoleforeningen.dk/da/Om-os/Undersoegelserogstatistik/Statestik

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til
konsulent Mette Hjort-Madsen i Efterskoleforeningen
email: mhm@efterskoleforeningen.dk eller tlf. 33 17 97 61.

